

Obnova demokracie

Prezident republiky je u nás tradičně nejen představitel státu, ale nositel výrazných myšlenkových proudů. Z tohoto pohledu je zajímavé podívat se na hledání řešení nedostatků současného fungování demokracie u stávajícího prezidenta Václava Klause i výrazného prezidentského kandidáta Miloše Zemana.

Kritizuje se dosavadní forma správy státu, která vychází z demokracie založené na volbách jako nástroji vytváření držitele moci, přičemž základními aktéry voleb jsou politické strany. Zapomíná se na vynikající charakteristiku demokracie Winstona Churchilla v jeho projevu v britské Sněmovně obcí 11. 11. 1947: „*demokracie je nejhorší způsob vlády, s výjimkou všech ostatních způsobů, které jsme vyzkoušeli*“. I nejvýznamnější československý ústavní právník profesor Masarykovy univerzity v Brně František Weyr uvedl, že demokraticky ovládaný stát je nutně státem stran, byť kritizoval negativní projevy tohoto faktu.¹

Kritici demokracie chtějí nahradit držitele moci vzešlého z voleb jiným systémem. Fakticky demokracii oslabují a stát chtějí ukrást pro sebe. Zatímco politické strany jsou běžným prvkem demokratické soutěže, navrhují je nahradit nějakými iniciativami (nátlakovými skupinami), které neprošly demokratickým testem - volbami, nemají povinnost zveřejnit své finance a jsou pro svou početní slabost snadno zneužitelné.

I naše politické strany jsou početně slabé, když hlavní strany ODS a ČSSD mají asi 24 000 členů, ale jsou větší než různé občanské iniciativy, které získají podpisy tisíců lidí pro určitý požadavek, ale ti se dále v iniciativách neúčastní a ve skutečnosti je ovládá malá skupinka jednotlivců či několika desítek jedinců. Demokracie ze své podstaty nemůže úspěšně fungovat, pokud lidé nebudou mít o ni zájem. Nechuť angažovat se v politických stranách produkuje slabé politické strany a vady v jejich fungování vůči státu. Demokratickým řešením však není oslabování úlohy politických stran v demokratickém režimu, ale uvědomění si, že bez nich to nejde, a tedy zapojením co nejvíce voličů do jejich činnosti. Nebezpečným trendem pro demokracii je nazírání na členy politických stran jako na nebezpečné lidi, jejichž vliv na správu státu musí být omezen. Pak vzniká tlak, aby se do určitých státních funkcí znemožnil vstup členům politických stran, kdy však jejich činnost je nejvíce veřejně kontrolovatelná, zatímco členům nátlakových skupin taková omezení dána nejsou. Naopak jsou jako subjekty tzv. občanské společnosti podporována některými médii. Přitom, v čem je hodnota občana – člena politické strany menší, než občana – člena různých iniciativ a unií vystupujících jako občanská sdružení?

Náš politický systém je charakterizován nestabilitou vlád. Průměrná životnost vlád od roku 1992 je jeden rok a 10 měsíců. Jen dvě vlády z 11 (první vláda Václava Klause 1992-96 a Miloše Zemana 1998-2002) vládly ústavou předpokládané 4 roky. Přitom je dlouhodobě v Poslanecké sněmovně zastoupeno pět stran a v nich trvale tři hlavní – občanská demokracie, sociální demokracie a komunisté. Vládní nestabilita vede k absenci politiky řešící dlouhodobé problémy. Při častém střídání vlády na to ani není čas. Úkaz vysoké nestability vlády a přitom vyšší stability parlamentních stran vykládá ve své knize *Politika, jaká nemá být* bývalý rektor

---

¹ FRANTIŠEK WEYR: *Československé právo ústavní*. Praha 1937, s. 44.

Masarykovy univerzity a ministr školství prof. Petr Fiala.² Vysvětluje to minimálním koaličním potenciálem komunistů a tvorbou programově různorodých nestabilních vládních koalic. Dochází ke stejnému závěru, k němuž došel kandidát na prezidenta Miloš Zeman a prezident republiky Václav Klaus. K závěru že vládní nestabilita ohrožuje fungování státu i demokratický systém. Přitom jde o různé osobnosti: vědec-politolog a dva nejúspěšnější žijící politici levice a pravice. Všichni jsou však demokraty.

Všichni tři nalézají řešení v obhajobě demokracie, ne v nalézání třetích cest. Základem je podle nich změna volebního systému, aby vítěz voleb mohl realizovat politický program po řádné čtyřleté vládní období a pak prošel znovu volbami. Miloš Zeman a Václav Klaus jako předsedové dvou nejsilnějších stran realizovali změnu volebního systému v rámci toleranční smlouvy z 26. 1. 2000 mezi ČSSD a ODS přijetím novely zákona o volbách,³ kterou však v podstatných bodech zrušil Ústavní soud.⁴ Vizi obnovy demokracie změnou volebního systému a posílením stability vlád zastává Miloš Zeman dlouhodobě. Přičemž posílení většinových prvků ve volbách navrhuje doplnit možnostmi, aby, jako v komunálních volbách, si volič mohl vybírat osoby z více stran (panašování),⁵ což je obrana proti soustředění moci politické strany v úzkém vedení. Je to obnova demokracie, která zůstává v rámci demokracie a ne přenechání veřejné moci různým nátlakovým skupinkám.

Ústavní soud vzhledem k ústavnímu příkazu voleb do Poslanecké sněmovny poměrným systémem fakticky vytyčil požadavek, že volební reforma musí být přijata ústavním a ne obyčejným zákonem. Ovšem samotné zakotvení typu volebního systému v ústavě je v Evropě nezvyklé a nevhodné.⁶ Půjde-li o posílení většinových prvků v poměrném systému nebo o zavedení systému většinového, je již politickým rozhodnutím ústavní většiny. Nezměníme-li volební systém, platí slova Petra Fialy: „*Pokud to neuděláme... nedivme se a nepohoršujme se nad tím, jak vypadá výkon politiky (vládní i parlamentní), protože ve stávajícím systému se to o mnoho lépe prostě dělat nedá.*“⁷

*Doc. JUDr. Zdeněk Koudelka, Ph.D.
Právnická fakulta Masarykovy univerzity*

---

² PETR FIALA: *Politika, jaká nemá být*. Brno 2010, ISBN 978-80-7325-216-8, kapitoly Politická krize a Rozpad politiky.

³ Zákon č. 204/2000 Sb. ZDENĚK KOUDELKA: Změna volebního systému. *Politologický časopis* 1/2000, s. 90-95, ISSN 1211-3247.

⁴ Nález Ústavního soudu č. 64/2001 Sb.

⁵ JAN MARTINEK, JAN ROVENSKÝ: Miloš Zeman: Přes všechny kritické pochybnosti jsme země, která jde dopředu. *Právo* 16. 11. 2012, ISSN 1211-2119, s. 8. sl. 2.

⁶ PETR FIALA: *Politika, jaká nemá být*. Brno 2010, ISBN 978-80-7325-216-8, s. 27.

⁷ PETR FIALA: *Politika, jaká nemá být*. Brno 2010, ISBN 978-80-7325-216-8, s. 28.